

משיחת שבת בראשית (התועדות ב') תשל"ד

מישראל, שעז"נ²⁶³ "ונקדשתי בתוך בני ישראל", ועאכו"כ כמה פעמים עשרה,

ובזמן של שמחה [בבואנו מסיום וחותם "זמן שמחתנו"²⁶⁴, שבו ישנה השלימות ד"באספך מגרנך ומיקבך"²⁶⁵, שלכן נאמר בתורה ג"פ שמחה²⁶⁶, וב"זמן שמחתנו" גופא — שמחת תורה, עלי' נאמר²⁶⁷ "פיקודי ה' ישרים משמחי לב"] שפורצת גדר²⁶⁸,

הנה יה"ר שיקויים היעוד²⁶⁹ "ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד", ועד "ואולך אתכם קוממיות", "בקומה זקופה"²⁷⁰, לעמוד בתוקף שלא לשמוע בקול הגויים בענין שיכול להזיק ח"ו לבני", וזו תהי' הכנה קרובה לביאת משיח צדקנו, שיוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.

* * *

מב. הביאור בענין מצות הקהל — החידוש בדברי הגמרא²¹⁵ "אם אנשים באים ללמוד נשים באות לשמוע וכו'" (דלכאורה מפורש בקרא⁹⁸ "למען ישמעו ולמען ילמדו"), שאע"פ שהמצוה היא על היחיד (המלך²⁷¹) שצריך להקהיל²⁷² את העם²⁷³, מ"מ, מצד זה נעשה גם חיוב גברא על האנשים והנשים לקיים המצוה (של המקהיל)²⁷⁴, ע"ד שגם האשה שאין

אם זוהי מצות המלך, אין זה שייך בזמן הזה, אבל אם החיוב הוא על הגדול שבישראל וכיו"ב, אינו מוכן מדוע אין עושים זאת בזמן הזה (ראה גם לעיל ע' ... [ו' תשרי סכ"ד]. וש"נ.

(272) כלשון הכתוב: "הקהל את העם", ולא "קהל כל העם".

(273) ובהכרח לומר כן, כי, אם נאמר שהמצוה היא על העם, נמצא, שיש חילוק בין "האנשים והנשים והטף", שבנוגע לאנשים ונשים המצוה היא עליהם בעצמם, ואילו בנוגע לטף המצוה היא על מביאייהם. ועכצ"ל, שהמצוה היא על המלך שצריך להקהיל את העם, ואילו בנוגע לעם — אין חיוב, אלא מי שלא בא, הפסיד ענין גדול כו'. (274) ועפ"ז יש לתווך בין הדעות שזוהי מצוה על המלך או שזוהי מצוה על כל אחד מישראל (הדעות בזה — ראה לקו"ש שבפנים ע' 367) — שמצד החיוב על המלך נעשה גם חיוב על כל אחד מישראל.

(263) אמור כב, לב. וראה ברכות כא, ב. וש"נ.

(264) בענין זה נזכר שיש מעלה מיוחדת בזמן שאין מקדשים ע"פ הראי', שהקביעות ד"זמן שמחתנו" היא ע"פ החשבון שסידר הלל הזקן על כל הזמנים שלאח"ז עד ביאת גואל צדק — שבמשך זמן רב לפניו יודעים מלכתחילה אימתי יהי' "זמן שמחתנו".

(265) פ' ראה טז, יג.

(266) יל"ש אמור רמז תרנד (קרוב לתחלתו).

(267) תהלים יט, ט. וראה תענית ל, סע"א.

(268) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(269) בחוקתי כו, ו.

(270) שם, יג ובתו"כ ופרש"י.

(271) דובר גם אודות השקו"ט עם המצוה היא על המלך דוקא או על גדול שבישראל (ראה גם לקו"ש חל"ד ע' 189 הערה 20. וש"נ), וגם אודות הטעם שאין עושים (זכר להקהל לאחר חורבן ביהמ"ק — דבשלמא

מצווה על פו"ר יש לה מצוה מפני שמסייעת לבעל, וע"ד שיש מצוה על ישראל להתברך מהכהנים — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס²⁷⁵ בלקו"ש ח"ט ע' 363 ואילך.

(ואח"כ אמר:) מסתמא ידברו ב"כינוס תורה" על הענין ד"הקהל". ויה"ר שבקרוב ממש נבוא לקיים מצות הקהל בפועל — שלאחרי שתהי' קיום מצות שמיטה מן התורה, הנה "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות"²⁷⁶ יקיים מלך המשיח מצות הקהל, ועד אז — ועאכו"כ אז — יקיים מ"ש⁹⁸ "למען ישמעו ולמען ילמדו גו' ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת".

* * *

מג. כרגיל בהתוועדות זו (בסיום כללות העבודה דחודש תשרי החל מר"ה) להזכיר אודות "קרן השנה"²⁷⁷ — לנדב ל"קופה" סכום שמתאים למספר ימי השנה, כולל שבתות וימים טובים, שממנה נותנים לצדקה בכל יום ויום (כולל גם בשבת ויו"ט, באופן המותר) עבור כל אלו שתרמו לקופה זו.

ויה"ר שתהי' זו האתערותא דלתתא שתמשיך את האתערותא דלעילא באופן של "מדה כנגד מדה"²⁷⁸ — נתינת הצדקה ש"הקב"ה בכבודו ובעצמו עושה תמיד"²⁷⁹, בכל יום ובכל עת ובכל שעה.

ו"גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה"²⁸⁰, באופן ש"מיד הן נגאלין"²⁸¹, בקרוב ממש, ו"שמחת עולם על ראשם"²⁸².

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבכות (בבא הד' — ג"פ), והניגון "ניע זשוריצי כלאָפּצי".
לאחרי ברכת המזון, תפלת ערבית להבדלה — חילק לכל הנאספים שי' בידו הק' מ"כוס של ברכה"].

(275) בשילוב שיחות פורים תשכ"ז, שמחת בית השואבה (הקהל) תשי"ג. ואילך.
(276) וילך לא, יו"ד.
(277) ראה גם שיחת יום שמח"ת דאשתקד סכ"ג (תו"מ ח"ע ע' 136). וש"נ.
(278) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב
(279) תניא אגה"ק סי"ז (קכה, א).
(280) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.
(281) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.
(282) ישעי' לה, יו"ד. נא, יא.

משיחת פורים תשכ"ז

ז. מ' האט דאך גערעדט כמה פעמים במשך השנה אז הינטזיקן יאר איז א שנת הקהל. וואס פון דעם לשון "שנת" איז דאך א הוכחה אז עס גייט אויף דעם גאנצן יאר. ואעפ"י אז די מצוה פון הקהל אליין איז דאך גע- ווען מער ניט ווי אין א יום מסוים, אין חוה"מ סוכות, אבער די פעולה וואס האט זיך דעמאלט אפגעטאן, איז דאס א פעולה נמשכת און האט א השפעה על כל השנה כולה, אז דער גאנצער יאר איז אנדערש. ווארום דאס איז דאך א יאר וואס האט זיך אנגעהויבן מיט "הקהל אח העם האנשים והנשים והטף וגרן אער בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו" ביז "לעשרת אח כל דברי התורה הזאת".

דערפון איז דאך פארטאנדיק אז אזוי איז אויך בנוגע צו ימי הפורים, ובפרט אז בימי הפורים איז דאך געווען, ווי גערעדט פריער, "וקיבל היהודים את אשר החלו לעשות", אז דאס וואס עס איז געווען אין "דברי התורה הזאת", וואס דאס איז געגעבן געווארן ביי מ"ח, איז אויך דעם געווען דער "וקיבל" בימי הפורים,

דאס הייסט אז אין די ימי הפורים פון שנת הקהל, וואס אין דעם גאנצן יאר איז דא א סגולה מיוחדת אויף "לעשות אח כל דברי התורה הזאת", איז דאך דעמאלט דער "וקיבל היהודים את אשר החלו לעשות" (וואס די קבלה איז געווען אויף "לעשות אח כל דברי התורה הזאת") ביחד שאת וביחד עוז.

וואס

הנחת הח' בלתי מוגה

וואס דאס איז דאך איינער פון די פרטים וואס איז גלייכן זיך אויט פורים מיט הקהל, און אויף אזויפיל זיינען זיי זיך משתווה, ביז וואנען אז עס איז דער זעלבער אויסדרוק, דא שטייט אזא אשד החלו לעשות, און ביי הקהל שטייט לעשות את כל דברי התורה הזאת. עס זיינען דא ביי הקהל נאך כמה פרטים וואס זיי זיינען בדוגמא צו פורים, אפילו צו פורים טל כל השנים, ועאכו"כ צום פורים פון שנה זו (שנת הקהל), ווארום וויבאלד אז ימי הפורים איז ענינם "וקיבל" (ברצונם הטוב) אט דאס וואס "החלו לעשות", איז דאס בדוגמא צו דעה פעולה פון הקהל, וואס דאס איז "לעשות", אז עס זאל זיין דער "דברי התורה הזאת" ברצון עצמם. און דאס פועלן די ימי הפורים, אז די קבלה זאל זיין ניט מצד כפה עליהם הר כגיגית, נאר בעבודת עצמם, וואס דאס איז דער "וקיבל את אשר החלו לעשות".

עס איז דא נאך א צד השווה פון פורים מיט הקהל, וואס מ'געפינט א דבר פלא אין הקהל וואס ס'איז ניטא בכל התורה כולה. און דאס איז וואס די מצוה פון הקהל איז "הקהל את העט האנשים והנשים זהטף". אז עס זאל זיין אויך דער ענין פון טף, געפינט מען ניט ביי קיין אנדער מצוה (עט איז דא איין און איינציקער אויסנאם אין דעם היפך הדבר, בנוגע עיר הנדחת - בנוגע איר טף. איז דארט אויך דא א פלוגמא אין פוסקים ווייל עס איז דער דין מיט טף) משא"כ בהקהל איז דאס א חיוב בדור מן התורה אז עס דארף זיין הקהל האנשים והנשים זהטף.

וואס איז דעם חיוב פון טף זיינען דא אין דעם צוויי הסברות. ווארום לכאורה איז דאך דאס א כלל בכל התורה כולה, אז א קטן איז לאו בר דעה הוא, ובמילא איז ניט שייכות אז מ'זאל א קטן עפעס אנזאגן. וואס אט דער כלל איז דאך אפילו אויב טף וואלט געווען דער טייטש אז הגיע לחינוך (איז ער דאך אויך פטור מן המצוות), עאכו"כ אז דער טייטש פון טף איז אז דאס איז אן הגבלות, ואפילו קודם שהגיע לחינוך, ביז וואנען עס שטייט אין אחרונים, אז אויב נאר יצא מכלל גפיל, איז ער שוגג מחויב, עט ליגט שוין אויף אים דער "הקהל גו' זהטף". ווערט דאך גלייך די קשיא, ווי איז שייך אנזאגן טף?

לכאורה איז אויף דעם דער תירוץ און הטברה, אז דאס איז טאקע די אייגענע שאלה וואס די גמרא פרעגט, "טף למה באו"? וואס לכאורה, וואס איז דאס פאר א שאלה למה באו, עס שטייט דאך אין פסוק אויף וואס מ'קומט (למען ישמעו גו' לעשות וגו'), און וואס איז בכלל די שאלה און טענה אויף מצוות התורה, און מען דארף פארענטפערן אויף דעם "כדי ליחן שכר למביאייהם", כדי די אנשים ונשים זאלן האבן שכר?

נאר די קשיא פון די גמרא איז כנ"ל, ווי איז טיין א ציווי לטף. און אויף דערויף פארענטפערט די גמרא, אז מען מיינט טאקע ניט טף, צאר מען מיינט די אנשים ונשים, אז זיי האבן א ציווי צו ברענגען טף, כדי זיי זאלן האבן שכר ניט נאר פאר זייער קומען נאר אויך פאר דעם וואס זיי ברענגען זייער טף.

אויב מען זאל אבער אזוי לערנען, אז דער חיוב איז נאר אויף די אנשים ונשים, איז ניט פארטאנדיק: ערשטנס איז דאס היפך פון פשוטם של כתובים. אין פסוק שטייט בטובה אנשים ונשים זהטף וגו' אשה בשעריך, און אזוי מ'זאל לערנען אז דער גאנצער ענין פון להקהיל הטף, איז מער ניט ווי ליחן

ווי ליתן שכר למביאייהם, קומט דאך אויט אז אנטים זיינען מחויב אין הקהל און נשים זיינען אויך מחויב אין הקהל, און סף זיינען ניט מחויב אין הקהל, נאר די אנטים-ונשים זיינען מחויב זיי צו ברענגען, וואס דאס איז דאך היפך פשוטם של כחובים. וואס לפי פשוטם של כחובים ליגט דער חיוב אויף אלעמען בשוה, אנטים נשים וטף. וואס דאס איז א קשיא פון לטון הכתוב.

דערנאך איז דא א גמרא מפורשת להיפוך: הי גמרא קלערט און קידושין צי עם דארף שטיין במצות הקהל, א חיוב מיוחד לנשים. זאגט די גמרא אז באמת האט ניט געדארפט שטיין ביה הקהל אז נשים זיינען מחויב, כאטש דאס איז דאך א מצות עשה שהזמן גרמא (וואס בכלל זיינען דאך נשים פטורות פון א מ"ע שהזמ"ג). ובמילא כדי צו לאזן וויסן אז זיי זיינען יא מחויב, דארף דאך שטיין דער פסוק? זאגט די גמרא אז דער חיוב פון נשים וואלט מען טיי ווי געוואוסט מיט א ק"ו, ווארום וויבאלד אז מפלים חייבים, זיינען דאך נשים זיכער חייב.

אויב מען זאל זאגן אז סף זיינען באמת ניט מחויב, נאר די אנטים ונשים זיינען מחויב זיי צו ברענגען, איז וואו איז דא דער ק"ו אז נשים דארפן קומען. ווארום אויב סף זיינען פטור (דער חיוב איז נאר אויפן גרויל), פאלט דאך אפ בדרך ממילא דער ק"ו, און די גמרא זאגט אז מ'ווייס אז נשים זיינען מחויב אין הקהל מיט א ק"ו, און דער כתוב איז אינו צריך לגופו, ווארום עס איז דאך א ק"ו, אויב סף זיינען מחויב אין הקהל, זיינען דאך נשים זיכער מחויב.

די גמרא אין חגיגה זאגט טאקע דעט טעם "להביא שכר למביאייהם" (וואס פון דעם איז מטמען אז דער חיוב איז אויף די אנטים ונשים, ניט אויף די סף), אבער די גמרא אין חגיגה איז מקדים אז דאס רעדט זיך וועגן אן ענין אין אגדה, און די גמרא זאגט דאך אין ב"ב אז "אין למדים מדברי אגדה".

אפילו אז דאס זאל ניט שטיין אין אגדה, איז אויך קנין קשיא ניט: הקהל איז א מצוה וואס האט אין זיך צוויי ענינים, קען זיין אז סף קומט מצד עצמם, און אויך להביא שכר למביאייהם. אי איז די שאלה, וואס איז קוטיית הגמרא "למה באו", זיי קומען דאך מצד עצמם? - זיינען דא כמה מקומות אין ש"ס, אז ער האט טאקע געקענט ענטפערן און אנדער חירוץ, און אזוי אויך דא האט ער געקענט ענטפערן אז אה"נ זיי קומען מצד עצמם, נאר ער וויל אויפטאן א חידוש, אז נוסף לזה וואס זיי קומען מצד עצמם, קומען זיי אויך להביא שכר למביאייהם.

אפילו אויב מ'זאל זאגן אז עס איז א דוחק צו זאגן אז עס איז דא ביידע ענינים, נאר ס'זיינען טחי סוגיות חלוקות, איז דאך אבער אויף די סוגיא אין חגיגה זאגט די גמרא בפירוש אז דאס איז אן ענין של אגדה, און די גמרא ברענגט עס ניט אלס אן ענין של הלכה, מטא"כ די גמרא אין קידושין ברענגט דאס לגבי א לימוד הלכה (בנוגע צו אנדערע ענינים וואס מ'קען אפערנען בנוגע צו קרא דלא צריכא). און די גמרא זאגט אז פארוואס איז דער פסוק ניט נצרך לחייב נשים, ווייל מען לערנט דאס אפ פון א ק"ו, אז מה-דאך סף זיינען מחויב, זיינען דאך נשים זיכער מחויב.

דעהמיט ווערט פארענטפערט די קשיא פון שטראשון, וואס ער פרעגט

אויף חום'

הנחת הח' בלחי מוגה

אויף תוס' אין קידושין פון די גמרא אין חגיגה. לויט דעם אבער, אז די גמרא אין קידושין האלט בפירוש אנדערש פון די גמרא חגיגה, פאלט בדרך ממילא אראפ זיין קטיא.

און דעמאלט קומט אויך אויס גלאטיק אין פשוטם של כתובים. ווארום פונקט ווי אנשים ונשים וברך אשר בטעריך זיינען מחויב, איז אזוי אויך פאראן דער חיוב אויף טף.

עס זיינען דא די אחרונים - דער טורי אבן און מנחת חינוך - וואס לערנען בפשיטות, אז טף זיינען נישט מחויב, עס איז מער נישט ווי ליחן סכר למביאייהם. ווייס איך נישט ווי זיי וועלן זיך איינקערן מיט די גמרא אין קידושין. עכ"פ וויבאלד אז עס איז נישט נוגע להלכה, קען מען דאך לערנען די גמרא אין קידושין אז דאס איז א דיעה בפני עצמה, אז טף זיינען מחויב (כפשוטם של כתובים) אין די מצוה פון הקהל.

עס בלייבט אבער די קטיא, ווי איז טיף ארויפצולייגן א חיוב אויף א קטן, ועאכו"כ אויף א חינוך וואס איז וואס נאר יצא מכלל נפל. איז באמת איז די זעלבע חקירה פאראן בנוגע צו א פדיון הבן און בנוגע צו מילה, וואס פדיון הבן איז דאך א חיוב ווען דער קינד ווערט שלוששים יום, און מילה איז חל אויף דעם דער חיוב נאך פריעה, ווען ער איז בן שמונה ימים.

און דא - ביי פדיון הבן און מילה - זיינען דא די צוויי הסב-רות, צי דער ציווי איז על הבן, נאך וויבאלד ער איז נישט קיין בר חיוב טוט דאס אפ אביו במקומו, אדער ווי די צווייטע הסבדה, אז דער ציווי איז מלכתחילה על האב.

קען מען זאגן אז דאס איז אויך די הסבדה אין דער פלוגתא בין ר"מ און ר"י (אין קידושין) בנוגע לפדיון הבן, אז הוא לפדות ובנו לפדות, און עס איז דא נישט מער ווי חמט סלעים (מיט די אלע פרטים), איז ר"י זאגט בנו קודמו טזה מצותו על אביו וזה מצות בנו עליו, וואס ווייל דאס איז עליו, איז בנו קודם. און ר"מ קריגט אויף דעם און זאגט אז הוא קודם לבנו.

די גמרא מאכט טאקע דארט א חילוק פון א מצוה הגופית (וואס דאן האלטן אלע אז הוא קודם לבנו, ווייל מצוה דגנפית יעדיפא); מ'דארף אבער אויך האבן דעם ישוב אין לשון הגמרא אין דער פלוגתא פון ר"מ און ר"י - אין וואס באשטייט דער חילוק פון ביידע לשונות.

קען מען דאס מסביר זיין, אז די צוויי דיעות באשטייען אין דאס פאלגענדע: צי די מצוה פון פדיון הבן איז מלכתחילה על האב, ד.ה. אז דאס וואס מצות בנו על האב איז דאס געמאכט געווארן אזוי אין דער מצוה, אז מצותו על אביו. אדער די מצוה איז על בנו, נאך וויבאלד אז דער בן איז נישט קיין בר ציווי, דערפאר גייט דאס אריבער צום אב.

דער ראגאסטאנזער מאנט דאך, אז אויף יעדער ענין זאל זיין א נפק"מ בפועל, - איז בענין זה די נפק"מ לגבי הקהל, וואס איז דער דין ביי טף, אויב ווען ער וועט אויסוואקסן וועט ער אונך זיין פטור מן מצות הקהל, אדער ער איז מחויב ווען ער איז טף.

אויב מ'זאל זאגן אז טף איז דער זעלבער חיוב ווי אנשים ונשים, איז דעמאלט אויב דאס איז אזא מין חיוב וואס בטעם לכשיגדל וועט ער אויך

אויך זיין פטור פון חיוב מצות הקהל, צי דאס איז א חרס ושוטה וואס זיי זיינען פטורים ממצוות, קען מען דאך ניט מחייב זיין טף מער ווי אנשים ונשים,

אויב מ'זאל אבער זאגן אז חיוב הטף איז ניט מצד עצמם, נאר בכדי ליחן טכר למביאיהם, איז וואס איז די נפק"מ צי דאס איז טף, א חרס ושוטה, אדער א געזונטער טף, סיי ווי איז ניט אויף אים דער חיוב, מ'לייגט ארויף דעם חיוב אויף אנשים ונשים, אז זיי זאלן האבן שכר וואס זיי ברענגען מיט זיך א קינד. במילא וויבאלד אז דער חיוב האט קיין שייכות ניט מיטן קינד, דער קינד קומט מער ניט בכדי להביא שכר למביאיהם, איז דעמאלט איז מחויב אפילו אזא טף וואס איז א חרס ושוטה.

וואס לויט אט דעם פירוש בפשוטם של כתובים, און ווי די סוגיא אין קידושין (וואס דאס איז דאך די הלכה שבחורה וזיין למדים מדברי אגדה, כנ"ל), אז טף זיינען מחויב מצד עצמם, ואדרבה זיי זיינען נאך מחייב נשים אויך מיט א כ"ש זק"ו, כנ"ל,

דעמאלט ווערט די שייכות במיוחד פון הקהל צו פורים, וואס דאס איז בהנזק צו גזירת המן, וואס גזירת המן איז געווען אויף אנשים באזונדער - "מנער ועד זקן", און באזונדער אויף טף ונשים - "וטף ונשים". ואדרבה, ווי ער דערציילט אין מדרש (און ווי דער רבצ"ד ע"פ נטיא ברענגט עס אויך אראפ אין מאמר), האט המן געזאגט אז "מהם אני מחטיל", ער וועט אנהויבן פון די טף. קומט דאך אויס, אז דער עיקר גזירה איז געווען אויף טף, די גדיים און חייטים, וע"ד ווי עס איז געווען ביי אחר.

ער האט געזאגט "מהם אני מחטיל", ער הויבט אן פון טף, און ניט אז נישט זיינען א טפל צו אנשים ונשים, נאר דאס איז געווען א גזירה מיוחדת אויף טף, ואדרבה זיי זיינען געקומען אלס א עיקר. וואס אין דעם גלייכט זיך דאס אויס מיט הקהל, וואס דאס איז א מצוה מיוחדת (וואס איז דא מער ניט ווי ביי מצות הקהל), וואס מען דארף ברענגען טף.

נאך צוויי פרטים זעט מען אין מצות פורים: דער ביטול הגזירה איז געווען דורך מסירת נפש. וואס מסירת נפש איז ניט פארבונדן מיט טכל והבנה זהשגה. דער עיקר פטור פון א קטן איז זוייל לאו בני דיעה נינהו, וזי די גמרא זאגט אין חגיגה. אין וואס איז באשטאנען דער מעמד ומצב פון אידן, וואס דאס האט מבטל געווען די גזירה (וואס מצד דעם איז אויך געווען דער וקיבל היהודים את אשר החלו לעשות) - דאס וואס זיי זיינען געשטאנען במסירת נפש כל השנה. וואס ביי מסירת נפש, איז ווי ער זאגט אין תניא, אז א קל שבקלים מיט א גדול שבישראל זיינען זיך מוסר נפש בשוה.

וואס דערפאר איז אויך בשעת עס קומט דערנאך דער ציווי אויף טמחת פורים, איז דאס אויך אין אן אופן אז עס זאל ווערן אויס דעת - ער דלא ידעי.

דעמאלט אויב דאס איז "ביום אחד" (ביום פורים), וואס דעמאלט האט מען געווען דעם אחרות של מלך מלכי המלכים הקב"ה דא למטה, גלייכן זיך דעמאלט אויס דער "מנער ועד זקן טף ונשים", ביז אז מען

האט

הנחת הח' בלתי מוגה

האט ממטיך געווען א טמחה אפילו מער ווי די טמחה רגלים, ווי ער איז
מבאר בארוכה אין די דרושים פון מגילת אסתר, אז עס זאל זיין א טמחה
עד דלא ידעי, וואס דעמאלט איז מען דאס ממטיך דערנאך על כל הסנה כולה,
וע"ד ווי בזמן הגזירה איז ע"י המטירה נפש במשך הסנה, האט דאס ממשיך
געווען טמחה אויף כל הסנה, אזוי איז דאס אויך איצטער, אז פון פורים
ווערט נמשך די טמחה על כל הסנה כולה, וואס טמחה איז דאך פורץ גדר,
אז עס זאל זיין טמחה וססון ויקר, כדרש רז"ל, ואין מקרא יוצא מידי
פשוטו - אורה ושמחה וששון ויקר כפשוטו.

(אמר: אפשר איז דא איינער וואס האלט ביי עד דלא ידעי, אדער
זאל ער לכה"פ איצטער ווערן עד דלא ידעי).

ח. אויפן פסוק לעשות כרצון איש ואיש, ברענגט אראפ רש"י וז"ל:
לעשות כרצון איש ואיש - לכל אחד ואחד רצונו. מהאס מיר מעורר געווען
אז לכאורה וואס טוט דא אויף רש"י אויף דעם וואס עס שטייט שוין אין
פסוק, עס איז מער ניט ווי איבערגעזעהט דער זעלבער ענין, נאר אין
פסוק שטייט פריער רצון און דערנאך איש ואיש, און דא ברענגט רש"י
פריער לכל אחד ואחד און דערנאך רצונו. ע"כ קומט דער שאל.

עס זיינען פאראן אויף דער רש"י נאך כמה זכמה קושיות. די
ערשטע זאך איז, זואס ברענגט רש"י אראפ דעם ווארט "לעשות" (בהד"ה).
רש"י שטייטט אפ "לכל אחד ואחד רצונו", וואס דאס איז דער אפטייטש פון
"כרצון איש ואיש", זבמילא דארף ניט רש"י אראפברענגען דער ווארט לעשות.

משיחת שמחת בית השואבה תשי"ג

בס"ד. שיחת שמחת בית השואבה, יום ג' דחומ"ס, י"ט השרי,
חשי"ג.
הנחה בלתי מגוה

א. היינטיגס יאר איז נוסף אויף דעם ענין פון שמחת בית השואבה, איז פאראן אויך דער ענין פון הקהל. בזמן הבית וואלט זיין דער סדר אז מוצאי שנת השביעית, ד.ה. דעם יאר וואס נאך שמיטה, וואלט מען בחג הסוכות, חג האסיף, מקהיל זיין צונויפקלייבן אלע אנדן, אנשים נשים וטף, אין בית המקדש, און דער מלך וואלט פאר זיי ליינען פרשיות פון משנה תורה.

דער סדר פון הקהל פלעגט ניט זיין יום טוב, נאר דאס איז געווען חוה"מ, צי חוה"מ בייטאג אדער מוצאי יו"ט כפשוטו, ד.ה. די נאכט וואס נאך יו"ט.

- ווארום די קריאה וואס דער מלך הי' קורא בתורה איז דאס ניט קיין ענין פון עבודה, ובפרט אז דאס איז גאר געווען ניט אין פנים נאר אין עזרת נשים און דער קורא בתורה איז ניט געווען קיין כהן דוקא נאר דער מלך אדער דער גדול הדור, אפילו אויב ער איז ניט קיין כהן, במילא גייט ניט אן אין דעם דער לימוד פון ביום צוותו, אז עס זאל זיין בייטאג דוקא, ווארום עס איז ניט קיין עבודה -

ולפי כמה דיעות איז אויב מצד א סיבה האט מען דאס ניט געמאכט דעם ערשטן טאג חוה"מ, קען מען דאס מאכן אין די שפעטערדיקע נעכט.

אזוי וול פאריגן יאר איז געווען שנת השמיטה, און תורה איז א נצחית, ד.ה. אז אויך די דיני התורה וואס זיינען געווען בזמן הבית דוקא זיינען אויך זיי פאראן איצטער בעבודה ברוחניות בנפש האדם, איז היינטיגן סוכות פאראן אויך דער ענין פון הקהל, נוסף אויף דעם ענין פון שמחת בית השואבה.

ב. אין מצות הקהל איז פאראן א ענין מיוחד וואס ס'איז ניטא אין אנדערע מצות. דער חיוב פון אלע מצות איז אויף בני דיעה דוקא, ד.ה. זכרים בני י"ג שנה און נקבות בנות י"ב שנה, אבער פאר די יארן איז ניטא קיין חיוב במצוות.

אפילו מצות חינוך וואס דאס איז דאך איידער ער ווערט מחויב במצות, איז אויך יעמולט איז ער מחויב במצות מצד חינוך, אבער פונדעסטוועגן איז עפעס דעת מוז ער האבן,

הנחה בלתי מגוה

ער מוז זיין א קטן שהגיע לחינוך, וואס דאס איז צו פינף
- זעקס יאר, אבער א קטן שלא הגיע לחינוך, איז ניט מחויב
במצוה, אפילו מצד החינוך.

דער טעם אויף דעם וואס אפילו מצד דעם ענין החינוך
מוז זיין דער קטן עפעס א בר דעת, הגם אז די מצוה איז
מוטל על האב און ניט אויף איס, היינט וואס איז דא נוגע
זיין דעת, איז דאך דער טעם אויף דעם מובן בפשיטות, אז
הגם די מצוה איז מוטל על האב, אבער וויבאלד אז וואס
איז די מצוה - לחנך את הבן, מוז דאך דער בן זיין א בר
דעת אויף אזויפיל עכ"פ ער זאל מקבל זיין דעם חינוך.

פון דעם איז מובן, אז מצות המוטלות על האב בנוגע
זיין בן, ניט מצד חינוך, ד.ה. ניט אויף אויפטאן אין בן
נאר עס איז א ענין שנוגע לעצמו, אזוי ווי במצות הקהל
וואס מען האט געדארפט בריינגען אויך די טף אין ביהמ"ק,
כדי שיקבלו שכר מביאיהם כדאיחא בגמרא ובספרי, איז וויבאלד
אז דער ענין השכר האט דאך ניט צוטאן מיט די טף, נאר מיט
די מביאיהם, איז ניט נוגע דער מצב פון די טף, און אפילו
אויף קטנים שלא הגיעו לחינוך, איז אויך פאראן די מצוה
צו בריינגען זיי אין ביהמ"ק.

דערפאר איז מסקנת רוב האחרונים, אז א חינוך וולד
קיימא, ד.ה. אויב עס איז דורכגעגאנגען דרייסיק טעג
ויצא מכלל נופל, איז חובה על האב צו בריינגען איס אין
ביהמ"ק, הערן די פרשיות וואס דער מלך לייענט, וויילע
וויבאלד אז די מצוה שמוטל על האב בנוגע לבנו, איז ניט
מצד הבן (כמו בחינוך) נאר מצד האב (שכר למביאיהם) איז
דא לגמרי ניט נוגע דער מצב הבן.

ג. באמת, איז לבד הנ"ל וואס בהקהל וואלט מען בריינגען
אויך קטנים שלא הגיעו לחינוך, לבד הנ"ל איז מוכרח אז
הבאת הטף להקהל איז ניט מצד חינוך, מצד צוויי ראיות.

א) אין מצות שקטנים מחויבים מצד החינוך איז פאראן
א כלל (חגיגה ו') אז א מצוה שדוגמתו (של הקטן) בגדול
פטור, איז ניטא קיין חיוב אויך אויפ'ן קטן, וכמו במצות
ראי' שהחרש חיגר וסומא פטורים, איז אויב דער קטן איז
אינער פון די סוגים, איז ער פטור מראי'. משא"כ בהקהל
איז אויך אויב דער קטן איז א חרש חיגר וסומא, (וואס אויך
בהקהל זיינען פטורים סוגים אלו) פונדעסטוועגן איז מסקנת
רוב האחרונים אז קטנים זיינען מחויב.

הנחה בלתי מוגה

(ב) (על ראיה זו אינו בבירור אם אמר כן): אין דעם דים פון דוגמתו בגדול פטור, איז אפילו אויב אז לכשיגדיל וועט ער זיין מחויב. אזוי ווי במצות ראיה, איז דער דין אז קטן חיגר וסופו להתפשט פטור. ווארום מען קוקט ניט ווי ער וועט זיין נאר ווי דוגמתו בגדול איצטער, ולפי"ז דארף אויסקומען אז אזוינע מצות וואס כל ענינם איז ידיעה, אזוי ווי מצות הקהל דענינה איז הערן די פרשיות פון משנה תורה, אין אזא מצוה איז ניט שייך דער גאנצער ענין החינוך, ווארום איצטער איז דער קטן ניט קיין בר דעת, ודוגמתו בגדול פטור.

ובמילא מוכרח אז הבאת הטף להקהל איז ניט מצד חינוך, ובמילא אינו שייך לחלק, צי ער איז א קטן שהגיע לחינוך צי ניט. ועפי"ז יומתק וואס ס'איז פאראן א חקירה אויף וועמען איז דער חוב להביא את הטף, צי על אביו צי על ב"ד, דבחינוך הרי פשיטא שהמצוה הוא על אביו, אלא שאי"ז מצד החינוך.

ד. דער ביאור אויף דעם, וואס הגם די טף האבן גארניט פארשטאנען, האט מען זיי געדארפט בריינגען אין ביהמ"ק, וועט מען עס פארשטיין בהקדים תחלה דעם כללות הענין פון הקהל; וועט מען במילא פארשטיין ווי ס'איז שייך אויך צו טף.

בשנת השמיטה איז ושבתה הארץ שבת להוי", דעם יאר זיינען אידן געווען אפגעריסן פון ארציות, פון גשמיות והומריות, און ס'איז ניט געווען קיין אייגענע בעה"ב - חשקייט אויף דער ערד, אפקירותא דמלכא. נאך שמיטה - אבער - האט מען זיך צוריק גענומען צו די עבודה פון חרישה וזריעה וכו', גשמיות וחומריות,

איז באלד נאך שמיטה, דעם ערשטן טאג סוכות, וואס ער איז ראשון לחשבון עוונות, (ווארום פריער איז מען נאך אלץ פארנומען מיט ענינים רוחניים, דארף מען ניט באווארענען) האט מען שוין באווארענט, מען זאל וויסן אז דער בעה"ב אויף אלץ איז דער אויבערשטער, אזוי ווי ס'איז געווען בשנת השמיטה, און דאס וואס מען גייט חורש וזורע זייך, איז דאס מערניט וויילע דער אויבערשטער, דער בעה"ב פון דער וועלט האט אזוי געהייסן, ס'איז ניט קיין ענין וואס די זעקס יאר איז מען אליין א בעה"ב ס'איז מערניט וואס מען טוט אזוי ווי דער בעה"ב וויל, ובמילא איז בשעת ער מאנט תרומות ומעשרות, דארף מען אים געבן.

הנחה בלחי מוגה

ה. אזוי ווי דער חילוק פון שמיטה מיט די שפעטערדיקע יארן איז געווען וואס שנת השמיטה האט מען ניט געהאט צו טאן אזוי פיל מיט גשמיות און נאכהער האט מען זיך צוריק גענומען צו חרישה כו', וואס דאס איז דאך מצד מצות שביעית, אזוי איז אויך דער חילוק פון שביעית מיט די שפעטערדיקע יארן, מצד דעם וואס מען האט געזען במוחש.

דער ענין פון וואקסן תבואה איז דאך א ענין טבעי, אז בשעה מען אקערט און מען זייט, וואקסט וואס אין דעם זעט זיך ניט אן קיין ג-טליכקייט און א זאך פון איבער נאטור, נאר עולם כמנהגו נוהג. בשנת השמיטה האט מען געזען במוחש ווי ס'איז למעלה מהטבע, ווארום מען האט ניט געאקערט און ניט געזייט, איז מצד הטבע, ווערט דאך א קשיא וכי תאמרו מה נאכל, איז דער איינציקער תירץ אויף דעם, ונתחתי את ברכתי, א ברכת הוי' שלמעלה מהטבע, האט מען דאך יעמולט געזען מיט די אייגן, ווי דער אויבערשטער איז דער איינציקער בעה"ב אויף דער וועלט, וואס פירט די וועלט ווי ער וויל, אפילו אויב עפ"י טבע איז דאס ניט אויסגעהאלטן.

נאך שמיטה איז מען צוריק אריין אין די ששת שנות החול, וואס מען האט ניט געזען קיין ג-טליכקייט און מען האט ג'עקענט מיינען אז ח"ו עס פירט זיך אליין, און אז טבע איז דער בעה"ב איבער אלץ. ובמילא קומט פון דעם ארויס דער פריערדיקער חילוק בנוגע לפועל, וויבאלד מען קען מיינען אז ח"ו ס'איז א בירה בלא מנהיג.

אויף דעם איז פאראן דער ענין פון הקהל, וואס מען פלעגט באלד נאך שמיטה צונויף קלייבן אלע אידן צוזאמען, אנשים נשים וסף, און דער מלך פלעגט פאר זיי ליינען די פרשיות שבתורה וואס זיי זיינען עיקרי הדת, שמע ישראל, והי' אס שמוע, וואס דער תוכן הפרשיות איז קבלת עול מלכות שמים און קבלת עול מצות, דינען דעם אויבערשטן מיט א עול דוקא אזוי ווי א עבד, ווארום דער אויבערשטער איז זיין האר און בעה"ב, און דער בעה"ב פון דער גאנצער וועלט. און דאס וואלט מען ליינען והי' אס שמוע גו' ואספת דגנך, אז דער ואספת דגנך ווענדעט זיך ניט אין אקערן און זייען, נאר אין דעם והי' אס שמוע תשמעו אל מצוהי מיט קבלת עול.

און דערפאר איז אויך אז נאך די פרשיות שמע והי' אס שמוע פלעגט מען ליינען פרשת עשר תעשר, ווארום נאך דער הכנה אז דער אויבערשטער איז דער איינציקער בעה"ב

הנחה בלתי מוגה

אויף אלץ אזוי ווי בשנת השמיטה, במילא איז בשעת ער מאנט מעשר, וכמו"כ מעשר כספים, דארף מען א ודאי געבן, און ניט נאר וואס דורך דעם וועט מען ניט אנווערן, אדרבה, דוקא דורך דעם וועט זיין דער ואספת דגנך.

ו. וויבאלד אז דער ענין פון הקהל איז מען זאל וויסן אחדות הוי" און אז דער אויבערשטער איז דער בעה"ב ובמילא דארף מען אים פאלגן, וואס יעמולט וועט זיך פירן אויך די טבע בהצלחה, איז די מצוה פון הקהל, א מצוה גדולה ביותר ועיקר גדול בדת. דערפאר איז די פרשיות פלעגט ליינען דער מלך, דער גדול הדור, וואס ער איז א נשמה כללית, האט ער אריינגעבראכט דעם ליראה את הוי" אלקיך אין אלע אידן.

און הגם אז פרשיות שמע והי" אס שמוע איז דאך א חיוב אויף יעדער אידן צו ליינען זיי צוויי מאל א טאג, פונדעסטוועגן איז דאס ניט מספיק, נאר מען האט געמוזט צונויפקלייבן אלע אידן צוזאמען מיט זייער נשיא הדור, וואס ער אלס נשמה כללית, האט ער זיי ארויסגענומען פון די ענינים הלא טובים. פון דעם העלם והסתר וואס אין עוה"ז, און אוועקגעשטעלט בקרן אורה.

און וויבאלד אז דאס איז א עיקר גדול בדת, ד.ה. אז דאס איז ניט גלייך צו די איבעריקע מצות, וואס זיי זיינען ענינים פרטים, אבער דאס איז א ענין כללי, מעורר זיין אמונה, דער יסוד קיום המצות, וואס אויך אין נפש איז דאס ניט קיין ענין פרטי נאר דאס איז די נקודת היהדות, וואס בא אלע אידן בשוה דערפאר איז קיין קשיא ניט, נאך וואס מען האט געבראכט אויך די טף, וויילע דאס איז א ענין וואס ס'איז פארבונדן מיט העכער פון שכל, נאר מיטן עצם, וואס דאס איז בא אלעמען גלייך.

ועפי"ז י"ל טעם נוסף פארוואס מצות הקהל איז בסוכות דוקא, וויילע וויבאלד דער ענין ההקהל איז לעורר ולגלות די נקודת היהדות, וכל גילוי איז ע"י שמחה דוקא, ווארום שמחה פורץ גדר, עס נעמט אראפ אלע הגדרות פון כחות הגלויים און עס דערלאנגט ביז דעם עצם, דערפאר איז דער זמן פון מצות הקהל ברגל דוקא, מועדים לשמחה, און אין די רגלים גופא, חג הסוכות דוקא, און אין סוכות גופא ניט דער זמן פון יו"ט נאר דער זמן פון שמחת בית השואבה, וואס אויף שמחת בית השואבה שטייט, כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו.

הנחה בלתי מוגה

ז. היוצא מזה הוא אז די מצוה פון הקהל איז צונויף קלייבן אידן און בריינגען זיי אין א ארט וואו עס קלייבן זיך צונויף אידן אויף מעורר זיין אין זיך יראת ה', און דער מלך לייענט פאר זיי פרשיות פון תורה, אהיז דארף מען צונויף קלייבן אידן, קיין נ"מ ניט צי זיי פארשטייען יע צי ניט, עס מעג זיין אפילו טף, פונדעסטוועגן וועט דאס מעורר זיין בא זיי די נקודת היהרות.

מען האט דאך פריער דערמאנט אז תורה איז א נצחית און דער ענין פון הקהל איז פאראן אויך איצטער. דארף מען וויסן, אז עס ליגט א חוב, אז בשעת מען זעט א אידן אין גאס, דארף מען אים בריינגען צווישן אידן וואס אכל בי עשרה שכינחא שריא, ובפרט בשעת מען קלייבט זיך צונויף צוליב א ענין פון יראת שמים, איז דאך א ודאי שכינחא שריא וביתר שאת. דארף מען אהיז בריינגען אידן.

איי דער איד איז א קטן שלא הגיע לחינוך, ער וועט גארניט פארשטיין וואס מען רעדט, און אפילו אויב יע, איז לפי מצבו איז ניט שייך עס זאל אויף אים פועל'ן, ווארום ער שטייט אין א מצב וואס ער איז ניט מקבל קיין חינוך? דאס איז דיר ניט נוגע, בהדי כבשא דרחמנא למה לך, דו דארפט אים בריינגען, און אז דו וועסט אפטאן דיין ארבעט, מעג דאס אפילו זיין כחודה של מחט, וועט דער אויבערשטער עפענען כפתחו של אולם.

ובאמת איז בל ימלט אז בשעת א איד קומט צו א מסיבה וואס מען קלייבט זיך צונויף להתעורר ביראת שמים, איז בל ימלט עס זאל אין אים ניט פועל'ן קיין הזזה בדרך מקיף עכ"פ, וכמשל בשעת איינער שטייט אין די ד' אמות פון א צדיק און הערט ווי ער דאווענט בשפיכת הנפש, איז הגם אז ער איז א איש פשוט וואס האט ניט קיין מושג בענין עבודת הצדיקים, פונדעסטוועגן איז זיכער אז עפעס א הזזה וועט דאס אין אים פועל'ן.

במילא דארף מען בריינגען אידן צו אידישע מסיבות, ובפרט אז די מסיבות זיינען אין א תנועה דשמחה, וואס שמחה אליין פועל'ט גילוי כנ"ל, וועט דער אויבערשטער געבן דעם כפתחו של אולם, אז ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם.

בס"ד. שיחת ליל ג' דחווה"מ סוכות, ה'תשי"ג.

— הקהל —

בלתי מוגה

א. בהוספה על הענין דשמחת בית השואבה שבחג הסוכות בכל שנה, ניתוסף בחג הסוכות בשנה זו — מוצאי שנת השמיטה — גם הענין ד"הקהל", כמ"שי' "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות .. הקהל את העם וגו'".

ובחג הסוכות גופא ה' הענין ד"הקהל" (לא ביו"ט עצמו, אלא) ב"מוצאי יו"ט הראשון של חג"י² "שהוא תחלת ימי חולו של מועד"³ — אם מפני שלא היו יכולים לעשות זאת ביו"ט עצמו, או שמלכתחילה החיוב דהקהל הוא "בתוך המועד" (בחול המועד) דוקא⁴.

ובזה גופא — לא ברור אם "הקהל" ה' צריך להיות ביום דוקא, או שה' במוצאי יו"ט בלילה⁵, דכיון שלא ה' בזה ענין של עבודה, כי אם קריאת פרשיות התורה בלבד [ובפרט שהקריאה בתורה לא היתה בהמקום שבו עמד המזבח, אלא בעזרת נשים, והקריאה לא היתה ע"י כהן, אלא ע"י המלך (ולכמה דעות⁶), אם אין שם מלך (כמו קודם זמנו של שאול שה' "מלך ראשון"⁷), קורא גדול הדור]] — לא חל על זה הלימוד שכל עניני העבודה במקדש צריכים להיות ביום דוקא⁸.

ולכמה דעות⁴ — הנה גם אם מאיזו סיבה שתה' לא קיימו מצות הקהל ביום ראשון של חול המועד, יכולים לקיימה גם בימי חול המועד שלאח"ז.

ב. במצות הקהל⁹ יש ענין שבו חלוקה מצוה זו מכל שאר המצוות:

בהנסמן בלקו"ש חל"ד ע' 189 הערה 20.
 (7) ויק"ר פכ"ו, ז.
 (8) מגילה כ, ב. רמב"ם הל' מעשה הקרבנות רפ"ד.
 (9) תוכנה של שיחה זו — נכלל (בשילוב עוד כמה שיחות) בלקו"ש ח"ט ע' 363 ואילך. חכ"ד ע' 200 ואילך. ולשלימות הענין — באה כאן השיחה בשלימותה, כפי שנערכה ע"פ סרט-הקלטה (המור"2).

(1) וילך לא, יו"ד-יב.
 (2) סוטה מא, א (במשנה).
 (3) רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ג.
 (4) ראה אנציק' תלמודית ערך הקהל (ע' תמז). וש"נ.
 (5) ראה אנציק' תלמודית שם. וראה גם לקוטי לוי"צ אג"ק ס"ע רס. "רשימות" חוברת קסח ע' 8.
 (6) ראה אנציק' הנ"ל (ע' תמד). וראה גם

כל המצוות — חייבים בהם רק בעלי דעה, זכר בן י"ג שנה, ונקבה בת י"ב שנה.

וגם מצות חינוך שקשורה עם קטנים — הרי אע"פ שמצות החינוך מוטלת על האב (שהרי מקבל החינוך הוא קטן שאינו חייב במצוות), מ"מ, אין זה שייך בקטן שאין בו דעה לגמרי, כי אם בקטן שהגיע לחינוך דוקא, בן חמש שנים או בן שש שנים¹⁰, שאף שאינו בר דעת ממש (שיש לו דעה גדולה), מ"מ, יש לו דעת עכ"פ במדה כזו שיוכל לקבל את החינוך שנותנים לו.

והיוצא מן הכלל היא מצות הקהל — שבה נאמר "הקהל את העם האנשים והנשים והטף"¹¹, שמצוה להביא להקהל גם את ה"טף", וטעם הדבר — לא מצד ענין החינוך, שאז ישנה ההגבלה שצריך להיות קטן וקטנה שהגיעו לחינוך דוקא, אלא כמארז"ל¹¹ "אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באין — כדי ליתן שכר למביאייהו", ובמילא אין בזה ההגבלה שצריכים להיות ראויים לחינוך, שהרי ה"שכר למביאייהו" אינו נוגע לחינוך דהקטן.

ולכן, מסקנת כו"כ אחרונים¹² שבנוגע ל"טף" ד"הקהל" אין הגבלה של שנים; אם הוא ולד של קיימא, שכלו חדשיו, ויצא מכלל נפל (לאחר ל' יום)¹³ — הרי הוא בכלל הציווי "הקהל את .. ה"טף".

ועוד זאת, שכיון שהבאת הטף היא כדי ליתן שכר למביאייהם (ולא מצד חינוך), הנה לכמה דעות¹⁴ נכלל בזה גם קטן כזה שגדול דוגמתו פטור מהקהל (כמו חרש, סומא וכיו"ב), אע"פ שבנוגע לגדול אמרו שכל הפטור מן הראי' (אם מפני שאין לו קרקע¹⁵, או מפני שהוא זקן שאינו יכול להלך ברגליו, או מחוץ לארץ¹⁶) פטור מהקהל¹⁷ — דכיון שהחיוב הוא על המביא (אלא שהוא צריך להביא את הקטן), הרי בנוגע להקטן עצמו אין שום הגבלות, וצריך רק להיות ולד של קיימא.

ואופן חיוב הבאת הטף הוא — שצריכים להביאם לבית המקדש שיהיו נוכחים בעת קריאת פרשיות התורה:

13) מנתח חינוך מצוה תריב. וראה מכתב ל' תשרי תשמ"ז הערה ד"ה והטף (התועדויות תשמ"ז ח"א ע' 457).
14) מנח"ח שם. שפת אמת חגיגה שם.
15) פסחים ת, ב.
16) ראה תוד"ה מאלי' — שם ג, ב.
17) רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ב.

10) ראה אנציק' תלמודית ערך חנוך ס"ג (ע' קסח). וש"נ.
11) חגיגה ג, סע"א. הובא בפרש"י עה"פ וילך לא, יב.
12) ראה רמב"ן ואוה"ח וילך שם, יג. גו"א (לפרש"י עה"ת) שם, יב. חדא"ג מהרש"א לחגיגה שם.

כיון שהטף באים רק "כדי ליתן שכר למביאייהן", הי' מספיק לכאורה להביאם להר הבית, ולא נוגע להביאם דוקא למקום שבו קורין פרשיות התורה. ואעפ"כ, החיוב דהקהל הוא באופן שגם הטף צריכים להיות נוכחים בעת קריאת פרשיות התורה — שהרי הכתוב כולל את כולם יחד: "האנשים והנשים והטף", ומסיים "למען ישמעו ולמען ילמדו" — אע"פ שמדובר גם אודות תינוק קטן שאינו שומע ואינו מבין! ומזה מוכח שהענין ד"הקהל" נוגע ("רירט אָן") במקום (דרגא) שלמעלה מהגבלות, שלכן שייך גם לקטן שלא הגיע לחינוך.

וכללות הענין דהקהל הוא — כלשון הכתוב¹⁸ — "ליראה את ה' אלקיכם גו'", לעורר יראת שמים, עי"ז שהמלך או גדול הדור קורא באזני כל העם, "האנשים והנשים והטף", "פרשיות שהן מזרזות אותן במצות ומחזקות ידיהם בדת האמת"¹⁹: "מתחלת אלה הדברים עד שמע, ושמע והי' אם שמוע, עשר תעשר וכו'".²⁰

ועפ"ז יובן דיוק נוסף במצות הקהל — שאף שע"פ משמעות לשון הכתוב הי' חיוב המצוה צריך להיות מוטל על מי שיש בכחו להקהיל, על המלך או על ב"ד, שהם חייבים להקהיל את האנשים והנשים והטף [שהרי בפסוקים שלפנ"ז נאמר "ויקרא משה ליהושע גו'"]²⁰, "ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי גו' ואל כל זקני ישראל"²¹, "ויצו משה אותם לאמר גו' הקהל את העם וגו'"], מ"מ, מצינו במפרשים שמבארים את פרטי המצוה, שזהו ציווי שמוטל על כאו"א מהאנשים והנשים שיבואו למעמד דהקהל.²²

ג. ויש להוסיף ולבאר הטעם שמצות הקהל היא במוצאי שנת

השמיטה:

בשנת השמיטה נאמר²³ "ושבתה הארץ שבת לה", היינו, שבמשך השנה כולה לא עסקו בני"י בכל המלאכות דחרישה זריעה וקצירה כו', שמקשרים את האדם עם גשמיות ארציות וחומריות, ובמילא היו מנותקים מענינים גשמיים וחומריים שלא בערך יותר מהניתוק שישנו בשאר השנים.

במשך ששת השנים שבהם עוסקים בעבודת האדמה — נרגשת בעלותו של האדם: הוא החורש, הוא הזורע והוא הקוצר, ובמילא הרי הוא

(22) ראה בהנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 367

הערה 41.

(23) בהר כה, ב.

(18) שם, יג.

(19) רמב"ם שם ה"א.

(20) לא, ז.

(21) שם, ט.

בעה"ב על היכול שאוסף מהשדה וכרם — "ואספת דגנך ותירושך ויצהרך"²⁴ — בעלות שנוגעת גם לחיוב תרומות ומעשרות, כיון שהתבואה והפירות שייכים אליו. ואילו בשנת השמיטה ישנה גזירת מלך — "אפקעתא דמלכא"²⁵ — שהתבואה והפירות הם הפקר לכל, ואין כאן אלא בעלותו של הקב"ה.

זאת ועוד: צמיחת התבואה במשך ששת השנים שבהם עוסקים בעבודת האדם היא — לכאורה — מנהגו של עולם, שנמשך כבר יותר מחמשת אלפים שנה, הן אצל בני"י, והן — להבדיל — אצל אומות העולם. ואילו בשנת השמיטה שבה שובתים מעבודת האדמה ע"פ ציווי הקב"ה, נראית בגלוי ברכתו של הקב"ה בצמיחת התבואה והפירות, כמ"ש²⁶ "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו, וצוית את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים" — למעלה מהטבע.

ונמצא, שבשנת השמיטה היו בני"י צריכים להתעורר — ובודאי התעוררו — ביתר שאת וביתר עוז בכל הקשור להרגשת בעלותו של הקב"ה על כל הארץ וברכתו בכל הענינים הגשמיים.

ולכן, כאשר יוצאים משנת השמיטה להשנה שלאחרי' שבה יתחילו שוב לעסוק בכל הענינים ד"זרע וקציר גו"²⁷ — לפי שכן הוא רצונו של הקב"ה — יש צורך בהקדמה והבהרה, ששום דבר לא משתנה בבעלותו של הקב"ה בעולם, והיא בתקפה כמו בשנת השמיטה.

וזהו תוכן קריאת פרשיות התורה בהקהל שבמוצאי שנת השמיטה — שהתחלת השנה שבה עוסקים במלאכות גשמיות היא: "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד"²⁸, "והי' אם שמוע תשמעו וגו"²⁹, שענינם של פרשיות אלו הוא קבלת "עול מלכות שמים" ו"עול מצוות"³⁰,

ובהמשך לזה — "ואספת דגנך ותירושך ויצהרך", היינו, שגם אסיפת התבואה והפירות (כללות כל הענינים הגשמיים) תלוי' ב"והי' אם שמוע תשמעו וגו'",

ועד ל"עשר תעשר"³¹ — שיהודי פועל בעצמו ענין של מסירת

(28) ואתחנן ו, ד.

(29) עקב יא, יג.

(30) ברכות רפ"ב.

(31) פ' ראה יד, כב.

(24) עקב יא, יד.

(25) לשון הגמרא — ב"מ לט, רע"א. קו,

א. קט, א.

(26) בהר כה, כ"כא.

(27) נח ח, כב.

נפש, ליטול דבר שהתייגע עליו בשביל "חיי נפשו"³², וליתנו לצדקה, ללא שום תכלית.

ד. ובמוצאי שנת השמיטה גופא — הזמן דהקהל הוא בחג הסוכות דוקא:

איתא במדרש³³ שחג הסוכות נקרא "יום הראשון", להיותו "ראשון לחשבון עונות", כי, ביוהכ"פ מוחל הקב"ה על כל העונות, "ומיום הכפורים עד החג כל ישראל עסוקין במצות, זה עוסק בסוכתו וזה בלולבו", והאפשרות הראשונה לענין של עון ח"ו היא — בחג הסוכות, "ראשון לחשבון עונות", לפי שבו שייכים יותר לעניני עוה"ז.

ולכן, כאשר יוצאים מיו"ט לחול המועד, שבו מותר לעסוק במלאכה, כולל גם מלאכת האדמה, בדבר האבד³⁴ — הרי זה הזמן המתאים להקהיל את העם ולקרות באזניהם פרשיות התורה שמעוררות על אחדות השם כו', בתור הקדמה לסדר העבודה של השנה שלאחרי שנת השמיטה שבה עוסקים בעבודת האדמה.

ה. עפ"ז מובן גדול החשיבות והמעלה של מצות הקהל — שהיא "עמוד חזק וכבוד גדול בדת"³⁵.

וזהו גם הטעם לקריאת פרשיות התורה בהקהל ע"י המלך דוקא — כי, ענינו של המלך הוא "אשר יוציאם ואשר יביאם"³⁶, היינו, להוציא את בני"י ולהנהיגם במלחמה בעוה"ז נגד העינים הלא טובים, ולהשיבם בשלום ממלחמה זו, ולכן, צריך הוא — ועד"ז גדול הדור — לעורר את כלל ישראל, מגדול ועד קטן, "ליראה את ה' .. כל הימים". ובענין זה נכללים לא רק "האנשים והנשים", אלא גם "הטף", ואפילו טף שלא הגיעו לחינוך:

אף שאינם ראויים עדיין לקבל ענין של חינוך, מ"מ, צריכים להביא גם אותם למעמד של רבים מבנ"י שמתעוררים ליראת שמים,

כי, במעמד כזה השראת השכינה היא ביתר שאת וביתר עוז, כמארז"ל³⁷ "אכל ב' עשרה שכינתא שריא", ועאכו"כ כאשר העשרה (כל המתאספים יחדיו) עוסקים בעניני תורה ויראת שמים,

(35) חינוך מצוה תריב (בסופה).

(36) פינחס כו, יז.

(37) סנהדרין לט, א.

(32) ראה תניא פל"ז (מח, סע"ב).

(33) תנחומא אמור כב. ויק"ר פ"ל, ז.

(34) רמב"ם הל' יו"ט פ"ז ואילך. טשו"ע

או"ח סתק"ל ואילך.

— וכדאיתא³⁸ על זה המשל מאדם הרואה צדיק המתפלל ושופך נפשו לפני ה', שהראי' ("צוקוקן זיך") כשלעצמה, גם אם הרואה אינו עושה שום דבר, פועלת על האדם הרואה לכל-הפחות בדרך מקיף — כך, שפעולת המעמד ד"הקהל" היא ענין שאינו קשור עם שכל והבנה, ולכן הפעולה היא גם על הטף שלא הגיעו לחינוך — מצד נקודת היהדות שהיא בשלימותה אצל כאו"א מישראל.

ו. וענין זה מהוה לימוד ומוסר השכל אלינו:

ובהקדמה — שאע"פ ששמיטת קרקעות לא היתה נוהגת בחוץ לארץ אפילו בזמן שביהמ"ק הי' קיים³⁹, ועאכו"כ בזמן הזה, מ"מ, גם בזמן הזה ואפילו בחוץ לארץ נשארה שמיטת כספים⁴⁰, ועוד זאת, שגם בנוגע לשמיטת קרקעות שאינה נוהגת עתה, ישנו הענין הרוחני שבמצוה זו⁴¹, והמוסר השכל שלמדים ממנה, שענין זה הוא בשלימותו בכל מקום ובכל זמן, וביתר שאת — בבוא הזמן המיוחד שבו היו מקיימים מצוה זו.

ולכן, במוצאי כל שמיטה ושמיטה, בכל זמן ובכל מקום שבו נמצאים בני", תובעים מיהודי — וכיון שתובעים ממנו הרי זה סימן שיש לו כחות לפעול זאת — שאע"פ שמחר יוצא הוא לרחוב לעסוק בענינים גשמיים וחומריים, מ"מ, יפעל בעצמו, וגם ברחוב ובענינים הגשמיים, שכאשר יתעסק עמהם ויעשה אותם כדבעי למיעבד, יוכל לזכור בשעת מעשה ש"שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", וידע ש"ואספת דגן ותירושך ויצהרך" תלוי ב"והי' אם שמוע תשמעו".

ואין זה ענין שקשור עם ארץ ישראל דוקא, או עם קיומו של ביהמ"ק — שהרי הפרשיות שמע והי' אם שמוע נאמרים בכל מקום ובכל זמן פעמיים בכל יום, אלא שבזמן ד"הקהל", שיש צורך בהתעוררות מיוחדת, מוסיפים וקורין אותם באופן מיוחד ביותר — ע"י המלך או גדול הדור, ובמעמד כל ישראל, האנשים והנשים והטף, כנ"ל. וזוהי גם ההוראה בנוגע להפעולה על הזולת — "הקהל את העם האנשים והנשים והטף" — מבלי להתחשב במעמדו ומצבו של הזולת, שכן, נקודת היהדות היא בשלימות אצל כאו"א מישראל, אפילו קל

(40) רמב"ם שם פ"ט ה"ג. טושו"ע חו"מ

ר"ס סז. שו"ע אדה"ז ה' הלואה סל"ד.

(41) ראה גם לקמן סי"ד.

(38) ראה תו"א מקץ לג, סע"ד.

(39) ירושלמי שביעית רפ"ו. רמב"ם ה' שמיטה

ויובל פ"ד הכ"ה. וראה לקוטי לוי"צ אג"ק ע' רמז.

שבקלים, ולכן, לכל לראש צריכים למושכו ("אריינשלעפן אים") למסיבה של יהודים שבה מדברים אודות יראת שמים, וזו תהי' התחלה טובה שסוכ"ס יפעל הדבר בו ("עס וועט אים דערנעמען") עד שיבוא למעמד ומצב ד"ליראה את ה'".

ובזה גופא יכולה להיות הפעולה בכמה אופנים⁴², והדרך הטובה ביותר — מתאים לרצונו של הקב"ה שהוא עצם הטוב וטבע הטוב להיטיב⁴³ — כשנעשית בקו של שמחה.

וזוהי המעלה היתירה במסיבה של יראת שמים שנעשית בחג הסוכות (שאז הוא הזמן דמצות הקהל), שנוסף על היותו אחד מג' הרגלים שענינם "מועדים לשמחה", יש בו "שמחה יתירה"⁴⁴ — שמחת בית השואבה, עלי' אמרו⁴⁵ "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו".

וגודל השמחה שבחג הסוכות מהוה תוספת כח לכאו"א שההתעסקות בכהנ"ל תהי' בנקל יותר ומתוך נעימות יותר ("געשמאָקער"), ובמילא גדול יותר החיוב המוטל על כאו"א להתעסק בענין זה, עכ"פ באופן ד"פתחו לי כחודה של מחט"⁴⁶, וכאמור, מבלי להתחשב במעמדו ומצבו של הזולת, גם אם נדמה לו שפלוני הוא במעמד ומצב של קטן שלא הגיע לחינוך, וגם אם ינסו לחנך אותו לא יועיל הדבר — שכן, "בהדי כבשי דרחמנא למה לך"⁴⁷; עליך לעשות כל התלוי בך להביאו למסיבה של יראת שמים, וכל השאר יעשה כבר הקב"ה, ובודאי שסוכ"ס יפעל הקב"ה ש"יעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם"⁴⁸.

* * *

ז. בנוגע⁴⁹ לענינו של מלך — שהוא הקורא פרשיות התורה בהקהל — אודותיו נאמר⁵⁰ "שום תשים עליך מלך" — ידועה השאלה⁵¹:

49 שיחה זו נדפסה בלקו"ש חכ"ד ע' 104 ואילך, ובמהדורא זו ניתוספו — בחצאי ריבוע, ובהערות — כו"כ פרטים מהנחה בלתי מוגה (המו"ל).
50 פ' שופטים יז, טו.
51 אברבנאל פ' שופטים "הספק העשירי". ושם לאח"ז מביא תי' כו"כ מפרשים, עיי"ש. כלי יקר פ' שופטים עה"פ. רד"ק שמואל"א ח, ה. וראה סנהדרין כ, ב. רמב"ם הלי' מלכים פ"א ה"ב. ועוד.

42 ובלשוון הכתוב (משלי ל, ח) "ראש ועושר גו" — באופן של עניות או באופן של עשירות, וכיו"ב.
43 ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334 בהערה ד"ה מספרי.
44 רמב"ם הלי' לולב פ"ח ה"ב.
45 סוכה נא, סע"א (במשנה).
46 ראה שהש"ר פ"ה, ב [ב].
47 ברכות יו"ד, סע"א.
48 נוסח התפלה דימים הנוראים.